

FALANDO NEL DESVÁN

↓ Aurora Bermúdez Nava

El outro día, al chegar á casa despós d'úa búa temporada fora, coyín escaleiras pr'arriba, camín del desván. Esqueicéume xa el qu'iba buscar allí, pero van tardar muito tempo en írseme da cabeza todas as sensacións que me veron á memoria nun momento.

Namáis chegar al pico da escaleira sintín a voz del neno chamarme:
-¡Mamá, mamá, espera!, quero subir y maquinar un pedacín.

Dito y feito: d'úa carreiría el meu homín prantouse nel descanso da escaleira y a súa cabeceira roxa víase, caçemente, á mesma altura qu'a máquina de desfer meiz, atorniyada naquel sito dende muito antes de qu'él nacera. Dedicóume a miyor das súas sonrisas, puxéronse os oys beilaríos de condo ta contento y agarróu el rabo da máquina, dándoye voltas, como se

aquello fose el mayor y máis moderno xuguete d'este mundo,

Eu siguín pr'alantre en busca de nun sei qué atopios, pero xa nun fun quen a atopallos. Sentéime al pé d'un ventano y viaxéi case trenta anos pr'atrás.

El desván, que daquela parecíame muito máis grande, taba chen de meiz; as espigas amontuábanse por todo el soyao y nel descanso, unde agora taba el neno, había un home xa veyo, meu bolo, que, con muitísima pacencia, desfía nas espigas, baxaba os carozos nun goxo prá cocía y botaba el grao en sacos pra lvallos al molín.

Lo que veu despós foi úa enorme sensación de pena, pero non por aqueles recordos, que pra min tán vivos y son úa riqueza, senón por a seguridá de qu'hai úa cultura, úas formas de vida, úa identidá que se perde y que xa nun queren dicir nada pras xeneracións novas.

Quizáis porque trabayo nesto, penséi axina neos padres que nun queren qu'os sous fijos teñan na escola clase de *fala* porque pensan que nun yes pode aportar nada de bon y que yes quita tempo d'outras materias máis "importantes".

¿Cómo nun son quen a ver, ou nun se yes enséña a ver, qu'esa parte da nosa cultura, xa case esquecida, pode manterse y recuperarse asina?

El conecemento del medio empeza pollo máis achegao a os nenos, pero lo máis achegao é a fala y os xeitos tradicionais

de vida que na escola nin se trabayan nin se valoran

abondo. Todo el mundo s'empaña

en qu'os nenos tein que falar

un bon castellano y case

naide quer ver

que pra falar un bon

castellano hai que xerbrar

ben esta llingua da nosa.

Ésa é a única maneira de nun mezcrar as

palabras, as estruturas gramaticales, os xiros llingüísticos

proprios de cada úa y, asina, conecendo ben as dúas, nun amecer úa col outra.

É úa verdá conecida por todos qu'el grande come al pequeno. Tamén se considera qu'esto nun é xusto. ¿Por qué entoncias a llingua "grande" y a cultura que vén de fora tein qu'apoderar as nosas? ¿Por qué úa xente qu'é capaz de preitirar pollas súas terras y os sous montes nun ten miga d'agayo pra pidir que se manteñan y se defendan a súa cultura, a súa identidá y tamen a súa fala? ¿É que nun entenden inda que tamén eso é úa riqueza y úa herencia pra os sous fijos?

Se nun femos daqué pr'amañallo, dentro de pouco imos a ser un poblo sin memoria, sin pasao, y penso eu lo duro y triste que ten que ser ter a mente valleira, como os que tein amnesia, que se volven tollos porque nun saben quén son, porque cualquera los pode embeleñar. Sin ir máis pr'alló, ¿nun se poñen os veyos tristes, y ás veces de mal norte, condo nun son quen a acordarse de muitas cousas?

Ademáis de todo esto, pode dicirse a esta xente que nas clases de *fala* poden tratarse, y trátanse, outros muchos temas que tein muito que ver cúa nosa realidá d'agora mesmo, temas que nos in-

teresan a todos y que tán nel famoso curriculum da Enseñanza Primaria: dende a ecoloxía hasta a educación prá salú, pasando por muchos outros.

Dous fijos illustres d'un conceyo que nun ta mui lonxe del noso, el de Valdés —y que comparte con nosoutros a situación de bilingüismo—, fixeron reflesiós mui interesantes sobre esto. El Padre Galo dixo a principios d'este siglo: "*Bien se puede falar castellanu sin pur esu esta fala esqueicer. Miyor sona falar dous falaxes hermanaos nel pensar ya'l querer*". El ano pasao escutíi á poetisa Nené Losada falar asina: "*Esqueicer la nuesa fala ye una pena; dexala morrer ye casi un pecáu*".

Taba eu tan cega, tan dolorida pensando nestas cousas que nun vía nada máis. A manía del pequeno llimpándome as llágrimas nos papos fíxome volver al presente, á realidá. Asustao, pasóume os brazos alrededor del pescozo y subíuseme al collo.

—¿Qué che pasa, ma?, ¿por qué choras?

Abraçéilo todo conto puiden y, mirándoye a os oyes, pra quitarye el medo, contestéiye:

—Éche que m'entróu úa argaña nun oyo. Escuita, ¿ques que che cunte un conto?

Había úa vez, hai muchos anos, úa familia d'oveyas que vivía nun molín, na veira d'un monte. Dicían que naquel monte había llobos y xa sabes qu'os llobos comen as oveyas. Por eso, el carneiro, qu'era el padre, y as oveyas grandes, as madres, sempre avisaban muito a os cordeiros pequenos de qu'había que ter cuidao cos llobos, que nun tían que salir solos, qu'había qu'avezarse a escuitar y mirar ben lo que pasaba. Tamén yes cuntaban úas historias terribles das fechorías que fían os llobos pra meteryes el medo nel corpo.

Asina iba pasando el tempo y a familia d'oveyas medraba y vivía contenta. Però, un bon día, al carneiro y ás oveyas veyas empezóu a faltarye a memoria. Pouco a pouco deixaron d'aconseyar a os cordeiros, xa nun yes cuntaban contos de medo, nun yes falaban dos peligros del lobo y a familia chegóu a esqueicirse d'un vecín tan pouco axeitao.

Úa tarde d'inverno, casemente al escurecer, os llobos atacaron el rabaño y comeron todos os cordeiros. El carneiro y as oveyas nunca puderon quitar d'encima aquella pena, como úa llouxa.

—¿Y el lobo nun los matóu, mamá?

—Non, nenín. Matóulos pouco a pouco a señardá, os remordementos por nun enseñar ben a os sous fijos.

